

### Літаратура

1. Беларуская мова. Прафесійная лексіка. Сацыяльна-гуманітарныя навукі : вучэб. дапам. / М. Р. Прыгодзіч [і інш.] ; пад рэд. М. Р. Прыгодзіча, У. І. Куліковіча. – Мінск : РІВШ, 2015. – 260 с.
2. Зразікава, В. А. Беларуская мова. Прафесійная лексіка для эканамістаў : вучэб. дапам. / В. А. Зразікава, А. В. Губкіна. – Мінск : Выш. шк., 2016. – 383 с.
3. Ляшчынская, В. А. Студэнту аб мове : прафесійная лексіка : вучэб. дапам. для студэнтаў ВНУ / В. А. Ляшчынская. – Мінск : УП «ІВЦ Мінфінае», 2003. – 243 с.
4. Тэорыя і практыка беларускай тэрміналогіі / Г. У. Арашонкава [і інш.] ; навук. рэд. А. І. Падлужны. – Мінск : Беларус. навука, 1999. – 175 с.

***М. І. Свістунова***

*кандыдат філалагічных навук,  
дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства  
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта*

### **БЕЛАРУСКАЯ ІТ-ТЭРМІНАЛОГІЯ Ў ІНТЭРНЭЦЕ: ПАМЫЛКІ І ВАРЫЯНТЫ**

Абмежаванасць выкарыстання і адсутнасць кампетэнтных тэрміналагічных даведнікаў з'яўляюцца адначасова прычынай і вынікам агульнай нераспрацаванасці беларускамоўнай тэрміналогіі ІТ-сферы, дазваляюць існаванне варыянтных назваў, перашкаджаюць уніфікацыі, замінаюць упарадкаванню і сістэматызацыі ўсёй тэрмінасістэмы. Асабліва выразна вынікі такой сітуацыі (варыянтнасць, адсутнасць уніфікацыі і сістэматызацыі) бачны ў беларускамоўным сегменце інтэрнэту, і найперш на тых інтэрнэт-рэсурсах, якія разам з асноўнай рускамоўнай маюць і беларускамоўную версію. Зразумела, што гэтыя рэсурсы дзяржаўных устаноў, якія павінны працаваць на абедзюх дзяржаўных мовах і быць даступнымі ва ўсім свеце, а значыць, працуюць яшчэ і на англійскай мове, часам – на некалькіх замежных мовах.

Нашу ўвагу прыцягнуў сайт сумеснага таварыства з абмежаванай адказнасцю «Беларускія воблачныя тэхналогіі» пад назвай «beCloud», які

размешчаны на адрасе <http://by.becloud.by><sup>1</sup>. СТАА «Беларускія воблачныя тэхналогіі» створана 19 снежня 2012 г., аказвае паслугі ў галіне электрасувязі і каардынуе дзейнасць іншых аператараў. Як гаворыцца на сайце «beCloud» (тут і далей у прыкладах захаваны правапіс арагінала), «дзейнасць beCloud заключаецца ў праектаванні, будаўніцтве, абсталяванні і эксплуатацыі наступных аб'ектаў: апорнай сеткі перадачы дадзеных для Адзінай рэспубліканскай сеткі перадачы дадзеных (АРСПД); Рэспубліканскага цэнтра апрацоўкі дадзеных (РЦАД); адзінай сеткі LTE; участка транзітнай магістралі сеткі электрасувязі на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь», «таксама ў ліку буйных праектаў СТАА “Беларускія воблачныя тэхналогіі” – стварэнне Рэспубліканскай платформы, якая дзейнічае на аснове воблачных тэхналогій» (К1).

Натуральна, што на сайце такой арганізацыі шырока выкарыстоўваецца спецыяльная лексіка адпаведнай галіны: найперш тэрміналогія, а таксама наменклатурныя назвы. Як і належыць установе, што прадстаўляе дзяржаву ў інфармацыйнай прасторы, «beCloud» акрамя рускамоўна- мае беларуска- і англамоўную версіі сайта. Аб'ектам аналізу ў гэтым артыкуле выступае ІТ-тэрміналогія, выяўленая ў беларускамоўнай версіі сайта «beCloud».

Традыцыйна двухмоўнымі з'яўляюцца розныя элементы кантэнту сайта: слоган кампаніі («Пашыраем межы вашых магчымасцяў»), прадстаўніцкая інфармацыя на галоўнай старонцы («Нашы галоўныя задачы – забеспячэнне ўмоў для выхаду на рынак новых ІТ-гульцоў і праектаў, павелічэнне колькасці карытсальнікаў(sic!) інтэрнэт-паслуг, павышэнне актыўнасці беларускай інтэрнэт-супольнасці»), змесціва асобных старонак сайта («Кампанія», «Дзейнасць», «Прэс-цэнтр», «Супрацоўніцтва», «Кантакты»), тры першыя з якіх маюць ад трох да пяці закладак і могуць істотна адрознівацца аб'ёмам змешчанай на іх інфармацыі.

Трэба адзначыць, што беларускамоўныя тэксты сайта ў цэлым вызначаюцца адпаведнасцю літаратурнай норме, граматнасцю, вытрыманы стылістычна. Як бачна з ніжэйпрыведзеных прыкладаў, маўленчыя хібы могуць датычыцца агульнаўжывальнай, але пераважаюць сярод спецыяльнай лексікі, што тлумачыцца перавагай апошняй у размешчаных на сайце тэкстах. Асабліваю ўвагу прыцягваюць тэрміны, выкарыстаныя

---

<sup>1</sup> Пакуль гэты матэрыял рыхтаваўся да друку, «Беларускія воблачныя тэхналогіі» перасталі падтрымліваць беларускамоўную версію сайта.

ў тэкстах на трох старонках: «Кампанія», «Дзейнасць», «Прэс-цэнтр». Сярод маўленчых недахопаў можна вылучыць наступныя групы (пададзены паводле пашыранасці):

**1) правапісныя памылкі звязаныя з:**

а) ужываннем *ў* (у нескладовага): *Ўмовы працы* (К4); *паслугі перадачы дадзеных ўсім карыстальнікам* (Д1); *абслужыць ўсе медыя-шлюзы сеткі* (Д1); *Ўключэнне ў АРСПД* (Д2); *праводзіць ўключэнне сеткі* (Д2); *НЦАТ ўносіць дадзеныя* (Д2); *Алгарытм ўключэння сетак электрасувязі дзяржаўных органаў у АРСПД* (Д2); *Агеенка Вольга Ўладзіміраўна*, *намеснік дырэктара* (Д2); *будуць ўзаемадзейнічаць* (Д2); *Гэта замацавана ва Ўказе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 23 студзеня 2014 г № 46* (Д2); *beCloud ўжо рэалізуе пілотны праект* (ПН, 25.06.2015); *арыенцір ўвасобіўся* (ПН, 07.05.2015); *несанкцыянаваных ўваходных выклікаў* (ПН, 09.02.2015); *тэхнічныя службы beCloud і НЦАТ ў аператыўным рэжыме прааналізавалі стан уласных сетак* (ПН, 09.02.2015); *У парадак дня былі ўключаны пытанні ... прадастаўлення электронных паслуг, ўзаемадзеяння ведамасных сістэм электроннага дакументазвароту* (ПН, 22.10.2014); *(ўзаемадзеянне з аператарамі і пастаўшчыкамі паслуг beCloud бярэ на сябе)* (ПН, 22.10.2014) – *Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства* (Д2); *аператарамі электрасувязі ўключаных у АРСПД сетак электрасувязі* (Д2); *для стварэння «воблака» у Беларусі* (ПН, 18.02.2015); *Асабліва сці аудыту і ліцэнзавання праграмага забеспячэння* (ПН, 18.02.2015);

**б) утварэннем граматычнай формы:**

- назоўніка мужчынскага роду адзіночнага ліку роднага склону: *тлумачэнне механізму ўключэння ў Адзіную рэспубліканскую сетку перадачы дадзеных (АРСПД)* (ПН, 22.10.2014) – *трэба механізма*; *Сваю мэту інфраструктурны аператар beCloud бачыць у значным стымуляванні рынку воблачных і ІКТ-паслуг і ўмацаванні базіса для развіцця лічбавай эканомікі* (К3) – *трэба базісу*;

- ступені параўнання прыметнікаў: *Стварэнне і эксплуатацыя аб'ектаў інфармацыйна-камунікацыйнай інфраструктуры з выкарыстаннем **навейшых** тэлекамунікацыйных тэхналогій і тэхналогій апрацоўкі дадзеных* (К1) – паколькі мяркуецца найвышэйшая ступень параўнання прыметніка, то трэба выкарыстаць форму *найноўшых* або *самых новых*; ужытая форма – *навейшых* – у беларускай мове з'яўляецца формай вышэйшай ступені параўнання;

- назоўніка адзіночнага ліку: *Гэтая платформа будзе рэалізавана на базе апорнай сеткі АРСПД, Рэспубліканскага цэнтра апрацоўкі дадзеных (РЦАД) і віртуальнага «аблокі» (К1) – трэба воблака;*

с) **перадачай запазычаных слоў і частак слоў:** *Карыстальнікамі паслуг могуць быць аператары Электрасувязі і **правайдэры**, зарэгістраваныя ў Рэспубліцы Беларусь, юрыдычныя асобы (Д1-2) – трэба прайдаеры; сусветны **лідэр** цадабудавання (ПН, 07.05.2015); На базе сеткі DWDM будуюцца **мульти**сервісная сетка IP/MPLS (Д1), **мульти**медыйнага кантэнту (Д1-1), але ў іншым месцы правільна: каналаў **мульти**плексавання (Д1); перадачы галасавога трафіку, якая грунтуецца на ўжыванні тэхналогіі праграмнай камутацыі і **конвергентнага** медыя-шлюза (Д1) – трэба канвергентнага; «Атлант-телекам» (ПН, 6.09.2014) – трэба тэлекам;*

д) **словаўтварэннем (без суфікса -ір-):** *змаглі **пратэставаць** магчымасці 4G (ПН, 28.04.2015); А абаненты за ўсе дні **тэставання** згенеравалі каля 70 ГБ трафіку (ПН, 28.04.2015); паводле «Тлумачальнага слоўніка беларускай літаратурнай мовы» (далей – ТСБЛМ) нарматыўнымі з’яўляюцца формы з суфіксам -ір-: **тэсціраваць, пратэсціраваць, тэсціраванне** [7, с. 840].*

Акрамя адзначаных выпадкаў спарадычна сустракаецца ненарматыўная перадача мяккага знака: *адказам на пытаньні* (ПН, 18.02.2015).

## 2) памылкі перакладу з рускай мовы:

а) **лексічныя** (беларускі адпаведнік мае не тое значэнне, што перакладзеная рускамоўная лексема):

- **вырабляецца** *ўключэнне сеткі дзяржаўнага органа (арганізацыі) у АРСПД (Д2) – рус. производится тут трэба перакладаць як ажыццяўляецца, здзяйсняецца. Дзеяслоў незакончанага трывання **вырабляць**, таксама як і закончанага трывання **вырабіць**, ужываецца ў беларускай мове са значэннямі: 1. Зрабіць, выпрацаваць з чаго-н.; выпусціць. 2. Апрацаваць дубленнем. 3. Выканаць пэўную колькасць работы, выпрацаваць. 4. Добра падрыхтаваць для пасеву, пасадкі (глебу). 5. Дасканала зрабіць, змайстраваць. 6. Запэцкаць, сапсаваць што-н. неахайным абыходжаннем (разм.) [7, с. 166]. Акрамя гэтага, дзеяслоў **вырабляць** мае значэнне ‘рабіць што-н. незвычайнае; вычвараць (разм.)’ [7, с. 166]. Як бачна, дзеяслоў **вырабляецца** не можа суадносіцца з ўключэннем сеткі ў склад больш буйнога аб’яднання сетак;*

- *Тапалогія сеткі IP/MPLS прадугледжвае балансаванне нагрузкі і ахову ў выпадках выхаду з ладу элементаў сеткі або каналаў* (Д1) – рус. устойліваму звароту *выйти из строя* адпавядае бел. *выйсці з ужытку, выйсці з выкарыстання*. Назоўнік *лад* у беларускай мове мае наступныя значэнні: 1. Дзяржаўная ці грамадская сістэма. 2. Уклад жыцця, спосаб жыцця. 3. Згода, парадак, зладжанасць (разм.). 4. Спосаб, манера. 5. Сістэма чаго-н., утвораная ўнутранай сувяззю, залежнасцю суадносных частак. *Граматычны л. мовы*. Назоўнікі-амонімы *лад*<sup>2</sup> і *лад*<sup>3</sup> суадносяцца з музыкай і граматыкай [7, с. 389]. Як бачна, ніводнае са значэнняў назоўніка *лад* не суадносіцца з рус. словазлучэннем *выйти из строя*;

- *кантролеры, якія засталіся, будуць гатовыя абслужыць ўсе медыя-шлюзы сеткі без перапынку сувязі з захаваннем якасных паказчыкаў* (Д1) – рус. *безперерыва связи* трэба перакладаць як *без перарыву сувязі*. Назоўнік *перапынак* мае значэнне ‘часовае спыненне якой-н. дзейнасці, таксама перарыв у якім-н. працэсе’ [7, с. 587], а з кантэксту вынікае, што гаворка ідзе пра перарыв сувязі ў працы сеткі;

- *У сапраўдны момант распрацоўваецца палітыка інфармацыйнай бяспекі АРСПД* (Д2) – рус. *в теперешний момент* адпавядае бел. *у цяперашні момант*. Беларускі прыметнік *сапраўдны* мае значэнні: 1. Які адпавядае рэчаіснасці, аўтэнтчны, рэальны, праўдзiвы. 2. Які захоўвае сваю сілу, дзейнічае. 3. Які з’яўляецца лепшым узорам чаго-н., ідэалам каго-, чаго-н. 4. Пра адмоўныя якасці каго-н. (разм.) [7, с. 733]. Наогул, выраз *в теперешний момент /у цяперашні момант*, на нашу думку, лепш замяніць на *в настоящее время /у цяперашні час*, паколькі момант – вельмі кароткі адрэзак часу, на працягу якога палітыка інфармацыйнай бяспекі, пра якую ідзе гаворка, наўрад ці можа быць распрацавана;

- *не клапаціцца аб тэхнічнай складаючай паслугі або сервісу* (ПН, 03.02.2015) – рус. субстантываваны дзеепрыметнік *составляющая* перакладзены як *складаючая*, але такое слова ў беларускай мове наогул адсутнічае. «Русско-белорусский словарь» для перакладу рускага назоўніка *составляющая* прапаноўвае: 1. мат., мех. *складальная, -най, ж.*; перен. *складальнік, -ка, м.* [3, т. 3, с. 497]. На наш погляд, больш дарэчны ў дадзеным кантэксце назоўнік *складнік*, які чамусьці адсутнічае і ў «Русско-белорусском словаре» [3], і ў «Тлумачальным слоўніку беларускай літаратурнай мовы» [7], і ў «Граматычным слоўніку назоўніка» [1], нягледзячы на тое, што, напрыклад, «Беларускі N-корпус» утрымлівае каля 3 тыс. сказаў з рознымі склонавымі формамі гэтага назоўніка (гл.: <https://bnkorporus.info/korpus.html>). Назоўнік *складальнік* выступае ў ТСБЛМ

толькі як назва асобы па роду дзейнасці – ‘той, хто складае што-н., аўтар’ [7, с. 755]. Дададзім, што ў беларускай мове дзеяслоў *клапаціцца* ўжываецца ў складзе сінтаксічных канструкцый як з прыназоўнікам *аб*, так і з прыназоўнікам *пра*, і таму магчымы выразы: *неклапаціцца аб тэхнічным складніку* і *неклапаціцца пра тэхнічны складнік*;

- У беларускамоўных матэрыялах сайта «beCloud» рэгулярна выкарыстоўваецца назоўнік *дадзеныя*: *Адзіная рэспубліканская сетка перадачы **дадзеных*** (Д1); *апорнай сеткі перадачы **дадзеных*** (К1); *Аператар beCloud пачаў будаўніцтва Рэспубліканскага цэнтра апрацоўкі **дадзеных*** (ПН, 07.05.2015) і інш. Ва ўсіх падобных кантэкстах бел. множналікавы назоўнік *дадзеныя* адпавядае рус. назоўніку *данные* (*данные, полученные в результате эксперимента*). У адпаведнасці з ТСБЛМ, *дадзеныя* (у знач. наз.) – ‘звесткі, паказчыкі, якія характарызуюць каго-, што-н.’ [7, с. 208], а *даныя* – ‘звесткі, паказчыкі, неабходныя для абгрунтавання, абагульнення і пад.’ [7, с. 212]. Акрамя назоўніка *данные* ў рускай мове выкарыстоўваюцца прыметнік *данный* (=‘этот’: *данный аспект*) і дзеепрыметнік *данный* (*материал, данный для исследования*), якія на беларускую мову традыцыйна перакладаюцца як *дадзеныя* (*дадзены аспект; матэрыял, дадзены для даследавання*). І нягледзячы на тое, што слоўнікі па інфарматыцы, выдадзеныя ў 1990-х гадах, выкарыстоўваюць назоўнік *дадзеныя*, а таксама насуперак вынікам анлайн-перакладчыкаў, лічым, што па-беларуску карэктна як тэрмін выкарыстоўваць субстантыў *даныя*, а як прыметнік ці дзеепрыметнік – *дадзены/-ыя*;

- *прадастаўленнепаўсюднага і зручнага сеткавага доступу да праграмных прадуктаў, **прыкладанняў**, сервісаў, сістэм захоўвання і інш.* (Д2; такі ж тэкст гл.: ПН, 18.02.2015) – сярод беларускамоўных матэрыялаў аналізуемага сайта як пераклад рус. *приложение* ‘прыкладная праграма, прызначаная для выканання канкрэтных задач’ выкарыстоўваецца назоўнік *прыкладанне*. У ТСБЛМ адсутнічае слоўнікавы артыкул *прыкладанне*, аднак указана, што дзеясловы *прыкласці*, *прыкладаць*, *прыкладваць* суадносяцца з назоўнікамі *прыкладанне* і *прыкладванне* [7, с. 642]. Дзеяслоў закончанага трывання *прыкласці* (як і незакончанага *прыкладаць* і *прыкладваць*) мае значэнні: 1. Пакласці ўшчыльную. 2. Падаць разам з чым-н., далучыць да чаго-н. 3. Накіраваць дзеянне чаго-н. на што-н., прымяніць [7, с. 642]. Аднак *прыкладанне* і *прыкладванне* – гэта назвы працэсу (!), а гаворка ў падобных да нашага кантэкстах ідзе пра дадатковыя праграмы. Заўважым, што ў галіне беларускамоўнай ІТ-

тэрміналогіі існуе і другі варыянт для намінацыі гэтага ж спецыяльнага паняцця: назоўнік *дадатак*. Прынамсі, нават папулярная «Вікіпедыя» ўтрымлівае слоўнікавы артыкул «Дадатак (інфарматыка)» і падае наступнае азначэнне: *Дадатак, прыкладная праграма (англ.: application, application software) – карыстальніцкая камп'ютарная праграма, якая дазваляе вырашаць канкрэтныя прыкладныя задачы карыстальніка* (гл.: [https://be.wikipedia.org/wiki/Дадатак\\_\(інфарматыка\)](https://be.wikipedia.org/wiki/Дадатак_(інфарматыка))). Тэрмін *дадатак* выкарыстоўваюць і іншыя беларускамоўныя крыніцы ІТ-лексікі.

Адрозненне ў сямантыцы назоўнікаў *прыкладанне* і *дадатак* адзначае і «Русско-белорусский словарь»: *приложение – 1. (действие) прыкладанне, прыкладванне; дастасаванне, дастасоўванне, прымяненне; 2. (то, что является добавлением к чему-л.) дадатак; 3. грам. прыдатак* [3, т. 3, с. 9].

На наш погляд, у галіне беларускамоўнай ІТ-лексікі трэба выкарыстоўваць тэрмін *дадатак*, а лексема *прыкладанне* больш прыдатна для намінацыі працэсу або абстрактнага паняцця, чым для намінацыі канкрэтных аб'ектаў «спецыяльнай рэчаіснасці», якімі з'яўляюцца прыкладныя праграмы (параўн.: *перакладанне* як працэс і *пераклад* як вынік гэтага працэсу, *вышыванне* – *вышыўка*, *фармуляванне* – *фармулёўка*, але *назіранне* – працэс і вынік працэсу, тое ж: *абагульненне, напauненне*). Перакладаць ІТ-тэрмін *приложение* як *дадатак* рэкамендуе і К. Шчасная, якая прысвяціла некалькі сваіх навуковых артыкулаў праблемам беларускамоўнай камп'ютарнай лясікі [8, с. 37]. Адначасовае існаванне двух варыянтаў – *прыкладанне* і *дадатак* – для намінацыі аднаго і таго ж спецыяльнага паняцця з'яўляецца вельмі непажаданым, асабліва з улікам частотнасці выкарыстання тэрміна;

• *прыстасаванні падтрымліваюць стандарт LTE* (ПН, 28.04.2015) –англамоўны тэрмін ІТ-сферы *device* на беларускую мову часцей за ўсё перакладаюць, арыентуючыся на рускі адпаведнік *приспособление*. І ў такім разе па-беларуску выкарыстоўваецца слова *прыстасаванне*. Такая перакладчыцкая практыка замацавалася, па нашых назіраннях, яшчэ ў канцы 90-х гадоў, аднак не можа лічыцца дасканалай. Назоўнік *прыстасаванне* з'яўляецца мнагазначным, і яго асноўнае значэнне звязана з дзеясловам *прыстасавацца* 'асвоіўшыся з чым-н., набыць патрэбныя навыкі, уменне' [7, с. 649]; аднакарэннымі выступаюць словы *прыстасаванне, прыстасаванец, прыстасаванства, прыстасавальніцтва, прыстасаванасць* і інш. Другое значэнне назоўніка *прыстасаванне* – 'прадмет, любое ўстройства, пры дапамозе якога

выконваецца якое-н. дзеянне, работа; увогуле – прыбор, механізм’ [7, с. 649] – у цэлым адпавядае сутнасці выражанага гэтым назоўнікам спецыяльнага паняцця, што і дазволіла яго пашырэнне ў ІТ-сферы. Слоўнік агульнаўжывальнай лексікі таксама прапаноўвае перакладаць рус. *приспособление* (механізм) на беларускую мову як *прыстасаванне* [3, т. 3, с. 32]. У спецыяльным «Тлумачальным слоўніку па інфарматыцы» М. Савіцкага змешчаны толькі тэрмін *прылада* (захаваны аўтарскі правапіс): *прылада, прылада бескантактнага друку, прылада вываду звестак, прылада кіравання, прылада памяці прамога доступу, прылада парадковага друкавання, прылада размагнічвання, прылада ўводу графічнай інфармацыі, прылада ўводу звестак* [5, с. 292–293]. Спецыяльны «Русско-белорусский словарь математических, физических и технических терминов» падае: ***приспособление***– 1. (действие) *прыстасаванне*; 2. (механизм) *прылада, прыстасаванне* [4, с. 315]. Блытаніна з выкарыстаннем тэрмінаў *прыстасаванне* і *прылада* трапіла нават на старонкі школьнага падручніка па інфарматыцы для 10 класа. Прынамсі, на першай старонцы ў прадмове ад аўтараў чытаем: «У другой главе вы вывучыце магчымасці сумеснага выкарыстання ***прыстасаванняў і камп’ютараў***», і разам з тым сама другая глава мае назву «***Лічбавыя прылады для апрацоўкі інфармацыі***» [2, с. 3, 12].

б) **сінтаксічныя** (рускамоўнай канструкцыі ў беларускай мове адпавядае іншая): *Бо нават маленькая дапамога **важней** вялікага спачування* (ПН, 6.09.2014) – трэба **важней** за вялікае спачуванне; *Рэкамендацыі **по ўключэнню** дзяржаўных органаў і арганізацый у АРСПД(Д1)* – трэба **па ўключэнні** (тут яшчэ і памылка набору);

### 3) памылкі набору:

а) літары пераблытаны месцамі, прапушчаны або замест адной набраная іншая: *павелічэнне колькасці **карытсальнікаў** інтэрнэт-паслуг* (КЗ); ***Галоўны** задачыСТАА «Беларускія воблачныя тэхналогіі»* (КЗ); *у чэрвені 2014 **гады*** (Д2); ***Панярэдня** навіна* (ПН; назва спасылкі для пераходу на іншую старонку сайта); *дыскусія падчас **коугла** стала* (ПН, 26.03.2015); ***Сення** дзяржава арыентавана на максімальна эфектыўнае выкарыстанне ІКТ-рэсурсаў* (ПН, 07.05.2015);

б) замест беларускіх набраны літары рускай мовы: *дзеінічае на **основе** тэхналогій воблачных вылічэнняў(РП), **и** адказвае за яе стварэнне і функцыянаванне* (ПН, 26.03.2015); *тлумачэнне механ**и**зму ўключэння ў Адзіную рэспубліканскую сетку перадачы дадзеных (АРСПД)* (ПН,



22.10.2014); *перадала «эстафету» аператарам «Атлант-телекам» і «Дзелявая сетка» (ПН, 6.09.2014);*

**4) тэхнічныя памылкі:** *У адпаведнасці з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 515 «Аб некаторых мерах па развіцці сеткі Перадачы дадзеных **Выбраць ў РЭСПУБЛІЦЫ Беларусь**» ад 30 верасня 2010 г. (Д2) (тут у спалучэнні з правапіснымі памылкамі); прадставіў усім аператарам (ПН, 03.02.2015).*

Такім чынам, праведзены аналіз матэрыялаў беларускамоўнай версіі сайта «beCloud» паказаў, што прадстаўленыя на ім тэксты дастаткова граматычныя, а выяўленыя маўленчыя недахопы даволі прадказальныя з улікам білінгвальнай рэчаіснасці: правапісныя памылкі (правапіс ў (у нескладовага), канчатка назоўніка мужчынскага роду адзіночнага ліку роднага склону, ступеней параўнання прыметнікаў, запазычаных слоў і частак слоў), памылкі перакладу асобных лексем з рускай мовы на беларускую, памылкі пабудовы сінтаксічных канструкцый, памылкі набору і тэхнічныя памылкі. Не ўсе з іх датычацца выкарыстання ІТ-тэрміналогіі. Найбольшыя складанасці ў частцы выкарыстання ІТ-тэрміналогіі ўзнікаюць пры перакладзе: *вырабляецца ўключэнне сеткі, выхад з ладу элементаў сеткі, без перапынку сувязі, тэхнічная складаючая паслугі або сервісу, дадзеныя, прыкладанне, прыстасаванне*. Шэраг тэрмінаў: *дадзеныя, прыкладанне, прыстасаванне* – выступае на сайце ў аднастайным выглядзе, аднак ў беларускай ІТ-тэрміналогіі маюцца больш удалыя і замацаваныя варыянты: *даныя, дадатак, прылада*.

У заключэнне агляду мовы сайта «beCloud» можна выказаць шкадаванне з той нагоды, што беларускамоўныя навіны на сайце апошнія чатыры гады не з'яўляюцца (навіны па-беларуску размяшчаліся з 06.09.2014 г. па 31.08.2015 г. усяго толькі 12 разоў), некаторыя элементы інтэрфейсу не перакладзены на беларускую мову (*Главная → Кампанія → Аб кампаніі*). Усё гэта пакідае ў наведвальніка сайта адчуванне недапрацаванасці, адсутнасці цэласнасці і паслядоўнасці ў дзеяннях, што, безумоўна, не ідзе на карысць агульнаму іміджу кампаніі.

Імклівае развіццё і актыўнае выкарыстанне ў сучаснасці інфармацыйных тэхналогій вядзе да таго, што спецыяльная лексіка гэтай сферы ўвесь час змяняецца: для новых паняццяў узнікаюць новыя назвы, і ў той жа час знікаюць састарэлыя. Прычым гэтыя змены адбываюцца настолькі хутка, што выданне традыцыйных лексікаграфічных даведнікаў – тэрміналагічных слоўнікаў, здавалася б, страчвае сваю актуальнасць. Пры неабходнасці можна вельмі хутка знайсці патрэбную

даведачную інфармацыю праз інтэрнэт. Вялікая колькасць разнастайных інфармацыйных рэсурсаў – ад тых, што знаходзяцца ў свабодным доступе (накшталт папулярнай «Вікіпедыі»), і да закрытых вузкасפעцыяльных – у цэлым задавальняюць патрэбы крыстальнікаў у атрыманні мінімальна неабходнай інфармацыі. Зразумела, што далёка не ўсе такія звесткі з’яўляюцца верыфікаванымі, а рэсурсы вартымі даверу, і тым не менш даведацца пра значэнне таго ці іншага тэрміна ў інтэрнэце цалкам рэальна.

Кампетэнтнай крыніцай інфармацыі і сведчаннем ступені распрацаванасці тэрміналогіі той ці іншай галіны выступае яе фіксацыя тэрміналагічнымі слоўнікамі: тлумачальным і перакладнымі. Аднак, нягледзячы на тое, што спецыяльная лексіка ІТ-сферы – напэўна, адна з самых маладых, калі не самая маладая, сістэма беларускамоўнай спецыяльнай лексікі, апошнія слоўнікі па інфарматыцы і праграмаванні, напрыклад, былі выдадзены ў 2008–9 гг., а асноўная іх частка выйшла ў 1990-х гг. [6, с. 78–79]. Асобна трэба сказаць пра «Тлумачальны слоўнік па інфарматыцы» Міколы Савіцкага, які ў гэтай галіне з’яўляецца самым вялікім (больш за 2,5 тыс. слоў, 300 с.): першае выданне пабачыла свет у 2009 г. і стала абагульненнем папярэдняй выкладчыцкай практыкі складальніка, другое выданне – дапоўненае і перапрацаванае – з’явілася ў 2014 г. і было аформлена ў адпаведнасці з «клясычным» правапісам. Глыбока паважаючы працу складальніка слоўніка і мэты, якія ён перад сабой ставіў, разам з тым не можам не заўважыць, што з навучальнымі мэтамі ва ўстановах адукацыі выкарыстоўваць гэты даведнік даводзіцца абмежавана якраз з-за яго неадпаведнасці агульнапрынятаму беларускаму правапісу і тэрміналогіі.

Вельмі адмоўна на стан беларускамоўнай ІТ-лексікі ўплывае адсутнасць усталяванай тэрміналогіі, тэрміналагічная вырыянтнасць і дублетнасць, адсутнасць лексікаграфічных і дапаможных даведнікаў – усяго таго, што можна было б аднесці да справы фіксацыі ІТ-лексікі ў цэлым. Існуе небагатая маўленчая практыка выкарыстання беларускамоўнай ІТ-лексікі, аднак няма якіх-небудзь заўважных спроб яе фіксацыі, апрацоўкі і ўнармавання. Тыя нешматлікія, у асноўным прыватныя, ініцыятывы пашырэння беларускамоўнай ІТ-тэрміналогіі, якія існуюць у сучаснасці, сутыкаюцца з вельмі значнымі праблемамі (пра гэта гл., напрыклад, артыкул К. Шчаснай «Паслугач не знойдзены, або Складанасці беларускамоўнай камп’ютарнай тэрміналогіі» [9]) і не могуць стаць вызначальнымі ў справе развіцця і вывучэння беларускамоўнай ІТ-лексікі. Для рэалізацыі такіх комплексных задач неабходны

мэтанакіраваныя намаганні як прафесійных філолагаў, якія займаюцца даследаваннем навуковай тэрміналогіі, так і прафесіяналаў ІТ-сферы, зацікаўленых у пашырэнні, папулярызацыі і выкарыстанні беларускамоўнай ІТ-лексікі. Да гэтай справы цалкам маглі б далучыцца і звязаныя з сучаснымі інфармацыйна-камунікацыйнымі тэхналогіямі арганізацыі, якія выкарыстоўваюць беларускамоўныя версіі сваіх сайтаў і да якіх адносіцца СТАА «Беларускія воблачныя тэхналогіі».

### **Прынятыя скарачэнні**

**(назвы старонак беларускамоўнай версіі сайта «beCloud»)**

| <b>Кампанія</b>   | <b>Дзейнасць</b>                          |
|-------------------|-------------------------------------------|
| K1 – Аб кампаніі  | Д1 – АРСПД                                |
| K2 – Кіраўніцтва  | Д1-1 – Паслугі на базе АРСПД              |
| K3 – Задачы       | Д1-2 – Паслугі доступу да сеткі Інтэрнэт  |
| K4 – Вакансіі     | Д2 – Уключэнне дзяржаўных органаў у АРСПД |
| K5 – Якасць       | Д3 – Доступ да сервісаў НЦЭП              |
|                   | Д4 – Рэспубліканская платформа            |
| <b>Прэс-цэнтр</b> | Д5 – LTE Advanced                         |
| ПН – Навіны       |                                           |
| ПА – Артыкулы     |                                           |
| ПР – Прэс-рэлізы  |                                           |

### **Літаратура**

1. Граматычны слоўнік назоўніка/ Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літ., філ. «Ін-т мовы і літ. імя Якуба Коласа і Янкі Купалы»; уклад. Г. У. Арашонкава [і інш.] ; навук. рэд. В. П. Русак. – 2-е выд., дапрац. – Мінск : Беларус. навука, 2013. – 1245 с.
2. Збароўскі, Г. А. Інфарматыка : вучэбны дапаможнік для 10-га класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання : [перакл. з рус.] / Г. А. Збароўскі, А. Я. Пупцаў. – Мінск : Выдавецкі цэнтр БДУ, 2011. – 150 с.
3. Русско-белорусский словарь = Руска-беларускі слоўнік. В. 3 т. Т. 3. П–Я / под ред. А. А. Лукашанца ; НАН Беларусі, Ін-т языка и литературы им. Якуба Коласа и Янки Купалы. – Изд. 10-е, перераб. и доп. – Минск : Бел. Энцикл. им. П. Броўкі, 2012. – 960 с.

4. Русско-белорусский словарь математических, физических и технических терминов = Руска-беларусі слоўнік матэматычных, фізічных і тэхнічных тэрмінаў : около 18 500 терминов и словосочетаний / Н. Н. Костюкович, В. В. Люштик, В. К. Щербин ; под ред. Н. Н. Костюковича ; Академия наук Беларуси. – Минск : Бел. Энцыкл., 1995. – 509 с.

5. Савіцкі, М. І. Тлумачальны слоўнік па інфарматыцы / М. І. Савіцкі. – 2-е выд., дап. і перапрац. – Мінск : «МЕДЫЯЛ», 2014. – 418 с.

6. Свістунова, М. І. Інфарматыка і вылічальная тэхніка / М. І. Свістунова // Беларуская мова. Прафесійная лексіка : Прыродазнаўства : вуч. дапам. М. Р. Прыгодзіч [і інш.] / пад рэд. М. Р. Прыгодзіча і У. І. Куліковіча. – Мінск : РІВШ, 2015. – С. 55–82.

7. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / уклад. : І. Л. Капылоў [і інш.]; пад рэд. І. Л. Капылова. – Мінск : Бел. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2016. – 968 с.

8. Шчасная, К. Камп'ютарная лексіка : класіфікацыя і адаптацыя / К. Шчасная // Роднае слова. – 2015. – № 11. – С. 36–39.

9. Шчасная, К. Паслугач не знойдзены, або Складанасці беларускамоўнай камп'ютарнай тэрміналогіі / К. Шчасная // Літаратура і мастацтва. – 2013. – № 28. 19 ліпеня. – С. 8.

***А. А. Станкевіч***

*доктар філалагічных навук,*

*прафесар кафедры беларускай мовы*

*Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францыска Скарыны*

## **РЫТАРЫЧНЫЯ ПРЫЁМЫ ЎЗМАЦНЕННЯ ВЫЯЎЛЕНЧАЙВЫРАЗНАСЦІ, ЗАСНАВАНЫЯ НА СУПРАЦЬПАСТАЎЛЕННІ АБО СУПАСТАЎЛЕННІ: ДА ПРАБЛЕМЫ КЛАСІФІКАЦЫІ**

Тэкст як слоўны маўленчы твор, у якім рэалізуюцца ўсе моўныя адзінкі, лічыцца складаным, шматпланавым і шматаспектным моўным знакам. Найважнейшымі катэгорыямі мастацкага і публіцыстычнага тэкстаў з'яўляюцца вобразнасць, выразнасць і элакуцыйнасць.

Вобразнасць тэксту – адлюстраванне аб'ектыўнай рэчаіснасці ў наглядна-вобразнай, канкрэтна-пачуццёвай форме [8, с. 16].